

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Szkoła i film : szkic o edukacji filmowej

Author: Ewelina Konieczna

Citation style: Konieczna Ewelina. (2018). Szkoła i film : szkic o edukacji filmowej. "Cieszyński Almanach Pedagogiczny" (T. 5 (2018), s. 160-169).

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Ewelina Konieczna

Szkoła i film. Szkic o edukacji filmowej

Film stanowi nie tylko jedną z form rozrywki i spędzania wolnego czasu, ale jest również niezwykle ważnym elementem kultury. Na przestrzeni ponad stu lat istnienia, pod wpływem technologii wytwarzania oraz formy i miejsca odbioru, obraz filmowy uległ przeobrażeniom, zmieniło się jego postrzeganie, rola i funkcje, choć trzeba pamiętać, że to właśnie kino zapoczątkowało epokę kultury audiowizualnej. Współczesny film to już nie tylko ruchome analogowe obrazy fotograficzne, ale coraz częściej cyfrowo generowane przedstawienia. Ze względu na wartości etyczne, poznawcze i estetyczne film może odgrywać istotną rolę we współczesnej edukacji kulturalnej. Uczestnictwo w kulturze, kontakt ze sztuką oraz umiejętność jej przeżywania wspomagają procesy rozwoju indywidualnego; poprzez przyswajanie kultury młody człowiek zyskuje wiedzę na temat różnych konwencji kulturowych i artystycznych, oraz ma możliwość przyswajania różnorodnych sposobów wartościowania swoich przeżyć, czynów i zachowań. Systematyczne „uczenie się” kultury umożliwia ponadto opanowanie systemów znakowych i symbolicznych oraz języków, jakimi się posługują, co zmienia i przebudowuje czynności psychiczne człowieka, sprzyjając rozwojowi osobniczych funkcji semiotycznych.

Zdobyte w ten sposób doświadczenia, przyswojone i ocenione jako ważne, stanowią budulec struktur systemu psychicznego lub są materiałem do jego reorganizowania. Odpowiednio opracowane i zakodowane doświadczenie symboliczne człowiek może wykorzystywać we własnych działaniach i zachowaniach, ma możliwość programowania swego postępowania według określonych wzorców. Badania prowadzone przez psychologów dowiodły, że trening edukacyjny z przewagą systemu symbolicznego danej dziedziny kultury wpływa na procesy intelektualne poddawanych mu uczniów, zatem „kultura określa tzw. kontekst rozwojowy jednostki, dostarcza stymulacji, wzorów i narzędzi rozwoju jednostki w większości obszarów jej aktywności psychicznej”, a także tworzy „nowe środowisko znaczeń i wartości przez które człowiek odbiera otaczający go świat”¹.

¹ Por. M. TYSZKOWA: *Rola kultury w rozwoju psychicznym jednostki*. W: M. PRZETACZNIK-GIEROWSKA, M. TYSZKOWA: *Psychologia rozwoju człowieka*. T. 1. Warszawa 1996, s. 102–123.

Zadania edukacji filmowej

Zainteresowanie pedagogów filmem zaczęło się w latach 20. XX stulecia, kiedy to nowa dziedzina sztuki liczyła sobie już ćwierć wieku. Tak późne zwrócenie uwagi na siłę oddziaływania obrazów filmowych i możliwości wykorzystania ich w procesie edukacji było skutkiem niskiej rangi kulturowej kina w tamtych czasach. Jak pisze Tadeusz Miczka:

Kino wkroczyło na obszar edukacji przede wszystkim dzięki inicjatywom podejmowanym przez duchownych i polityków, czyli ludzi nie związanych bezpośrednio z twórczością, którzy postanowili wykorzystać „wiarygodność” obrazów ekranowych do kształtowania postaw, światopoglądów i osobowości uczniów. Przedstawiciele różnych wyznań byli nie tylko pierwszymi cenzorami chroniącymi dzieci i młodzież przed „niemoralnym” kinematografem, ale również prekursorami popularyzacji filmu dydaktycznego i religijnego, natomiast politycy podporządkowali edukację filmową różnym doktrynom ideologicznym, traktując ją jako „potężny środek masowej agitacji” (np. w porewolucyjnej Rosji czy „najsilniejszą broń ideologiczną” (określenie Benito Mussoliniego)².

Starania o obecność filmu w polskiej szkole rozpoczął Bolesław W. Lewicki w publikacji z 1935 roku zatytułowanej *Młodzież przed ekranem*³, gdzie czytamy: „Szkoła musi wychowankowi wskazać drogę do dobrego filmu: prawdziwie kulturalnego i wysoce artystycznego”⁴. Największy wkład w kształtowanie polskiego modelu szkolnej edukacji filmowej zawdzięczamy właśnie Lewickiemu, jego uczniom i współpracownikom z Uniwersytetu Łódzkiego, szczególnie Ewelinie Nurczyńskiej-Fidelskiej, która przez wiele lat angażowała się w działania projektujące edukację filmową oraz kształcenie nauczycieli nie tylko w ramach przedmiotów uniwersyteckich, ale także warsztatów organizowanych przez Centralny Gabinet Edukacji Filmowej w Łodzi.

Koncepcja edukacji filmowej do lat 90. XX wieku wpisywała się w edukację humanistyczną związaną z kształceniem literackim w zakresie przedmiotu język polski. Nowe rozumienie roli filmu w szkolnej edukacji pojawiło się w 1998 roku w *Podstawie programowej obowiązkowych przedmiotów ogólnokształcących dla zreformowanej szkoły o trzystopniowym systemie nauczania*⁵. W podstawie

² T. MICZKA: *Edukacja medialna-edukacja nowomedialna-edukacja multimedialna-edukacja postmedialna*. W: *Edukacja medialna. Nowa generacja pytań i obszarów badawczych*. Red. M. SOKOŁOWKI. Olsztyn 2004, s. 16.

³ B.W. LEWICKI: *Młodzież przed ekranem*. Lwów 1935.

⁴ IDEM: *Młodzież przed ekranem*. W: IDEM: *O filmie. Wybór pism*. Wybór, wstęp i red. E. NURCZYŃSKA-FIDELSKA, B. STOLARSKA. Łódź 1995, s. 335.

⁵ *Podstawy programowe obowiązkowych przedmiotów ogólnokształcących*. Projekt MEN z 2.11.1998.

programowej umieszczono ścieżkę międzyprzedmiotową – edukacja medialna – mającą umożliwić nauczycielom wprowadzanie audiowizualnych tekstów kultury, również filmu, do treści nauczania. Jednakże analiza treści nauczania programów szkolnych opartych na nowych podstawach programowych budzi wiele wątpliwości i zastrzeżeń, o których, troszcząc się o kształt współczesnej edukacji kulturalnej, pisała z niepokojem E. Nurczyńska-Fidelska⁶.

Na temat edukacji filmowej w Polsce wypowiedało się również wielu innych autorów, stojących zgodnie na stanowisku, że sztuka filmowa wymaga przygotowania do jej odbioru, czemu służyć powinny odpowiednie działania edukacyjne. Większość jest zdania, że odczytanie i zrozumienie filmowego obrazu pozwala na odebranie jego sensu, natomiast świadomość wykorzystania do tego celu odpowiednich środków wyrazowych umożliwia doznanie satysfakcji estetycznej. Przekonując, że przygotowanie do odbioru filmu stanowi integralną część działań edukacyjnych pozwalających na uczestnictwo w kulturze współczesnej, a film – zarówno fabularny, dokumentalny jak i animowany – wymaga analizy, interpretacji oraz refleksji, postulowano wprowadzanie do programów szkolnych edukacji filmowej, której celem miało być rozbudzenie wrażliwości na wartości wizualne i znaczeniowe filmu, nie tylko na treść, ale również formę, wykształcenie umiejętności dostrzeżenia wzajemnych relacji pomiędzy nimi, także rozumienia kontekstów społeczno-kulturowych⁷.

Maria Kielar definiuje edukację filmową jako „zorganizowany system zabiegów dydaktyczno-wychowawczych, mających na celu dostarczenie wiadomości o sztuce filmowej oraz przygotowanie widza do pełnego i bogatego odbioru filmu, polegającego na odczytaniu jego wartości poznawczych, filozoficznych, przeżyciowych i moralnych”⁸. Ewelina Nurczyńska-Fidelska uważała natomiast, iż edukacja filmowa powinna stać się „częścią szerszego procesu przygotowania odbiorcy do odbioru kultury w ogóle” i tak formułowała główne jej cele:

- kształcenie umiejętności pogłębionego odbioru i wartościowania tekstów (dzieł filmowych) pod względem ideowym, etycznym, i estetycznym,
- kształcenie świadomości reguł kodu, za pomocą którego komunikat audiowizualny dociera do odbiorcy,

⁶ E. NURCZYŃSKA-FIDELSKA: *Kultura i media. Przeciwstawienie czy ciągłość?* W: *W świecie mediów*. Red. EADEM. Kraków 2001.

⁷ Problem edukacji filmowej dzieci i młodzieży jest tematem prac wielu polskich autorów, między innymi J. Koblewskiej, E. Nurczynskiej-Fidelskiej, M. Kielar, H. Depty, S. Frycie, A. Kulika, T. Miczki, A. Marzec, J. Plisieckiego. Zestawienie literatury z zakresu edukacji filmowej i massmedialnej można znaleźć w publikacji: E. NURCZYŃSKA-FIDELSKA, B. PARNIEWSKA, E. POPIEL-POPIOŁEK, H. ULIŃSKA: *Film w szkolnej edukacji humanistycznej*. Warszawa–Łódź 1993, s. 301–302.

⁸ M. KIELAR: *Rola filmu animowanego w pracy dydaktyczno-wychowawczej przedszkola*. Warszawa 1978, s. 203.

- kształcenie świadomości miejsca i funkcji filmu w kulturze współczesnej, w kontekście sztuk innych, zwłaszcza literackiej oraz innych środków masowego komunikowania,
- kształcenie postaw selektywnych i wartościujących⁹.

Zadaniem współczesnej edukacji filmowej powinno być zatem stymulowanie (przez różnorodne działania edukacyjne w zakresie kształcenia i wychowania filmowego) potrzeby aktywnego i świadomego kontaktowania się z wartościowymi utworami filmowymi oraz kształcenie umiejętności ich interpretacji, czyli odczytania i skomentowania tekstu filmowego. Na sposób odczytywania tekstu kultury wpływają przede wszystkim erudycja, inteligencja i tradycje kulturowe¹⁰, jednakże edukacja filmowa jako integralny składnik edukacji kulturalnej może stanowić ważny czynnik w kształceniu procesów postrzegania, myślenia, rozwijania wyobraźni oraz poszerzania wiedzy o świecie. Nie ulega wątpliwości, że film oddziałuje na sferę emocjonalną człowieka i dzięki temu może przyczynić się do intensyfikacji i pogłębienia procesów poznawczych, do rozwoju uczuć i kształtowania wartości moralnych.

Wychowawcza rola filmu

W latach 60. i 70. XX wieku powstało wiele opracowań dotyczących wychowawczej roli filmu, jednakże w związku z istotnymi przemianami kultury audio-wizualnej wiele z nich straciło na aktualności. Oczywiście nadal (może przede wszystkim) dostrzega się funkcję rozrywkową filmu, zauważa się poznawczą, ale już funkcja wzorotwórcza budzi szereg wątpliwości. Witold Jakubowski, odwołując się do koncepcji Aleksandra Jackiewicza, zauważa

[...] badania pedagogiczne zmierzające do ukazania pożytków edukacyjnych płynących z wykorzystania filmu, opierają się przede wszystkim na rozpatrywaniu relacji widz–dzieło; skupiając uwagę na odbiorcy, analizują wpływ dzieła na widzów (opcja socjologiczna). Wydaje się, że równie wartościowe dla pedagogiki jest spojrzenie antropologiczne – koncentrujące się na utworze filmowym jako wytworze społecznym, będące studium odbicia i funkcjonowania człowieka i społeczeństwa w dziełach¹¹.

Film spełnia różnorodne funkcje w życiu człowieka oraz w procesie jego wychowania, zapewnia zaspokojenie wielu potrzeb duchowych i uczuciowych;

⁹ E. NURCZYŃSKA-FIDELSKA, B. PARNIEWSKA, E. POPIEL-POPIOŁEK, H. ULIŃSKA: *Film w szkolnej edukacji humanistycznej...*, s. 11–16.

¹⁰ Por. J. KOZIELECKI: *Transgresja i kultura*. Warszawa 2002, s. 80–81.

¹¹ W. JAKUBOWSKI: *Edukacja w świecie kultury popularnej*. Kraków 2006, s. 131.

daje możliwość oderwania się od rzeczywistości, ale jednocześnie tłumaczy i wyjaśnia problemy dnia codziennego – realne niepokoje, nadzieje i marzenia. Współczesne filmy stanowią konglomeraty schematów fabularnych, motywów i archetypów obecnych od wieków w tekstach kultury. Nierealna ale prawdopodobna przestrzeń filmowa, mieszając się z indywidualnym doświadczeniem odbiorcy, jego wiedzą o rzeczywistości, może wspomagać kształtowanie postawy moralnej, pogłębiać i rozwijać osobowość. Podczas oglądania filmu tworzy się sytuacja komunikacyjna, która wymaga od widza zaangażowania uwagi, myślenia, pamięci oraz całego intelektu w celu odpowiedniego analizowania i interpretowania obrazów i zdarzeń. Edukacyjne walory sztuki filmowej tkwią również w staraniach odbiorcy, by nadać opowiedzianej historii osobisty sens¹².

Widz filmowy często angażuje się emocjonalnie w działania filmowego bohatera, bohaterowie filmowi mogą spełniać rolę wzorów osobowych – nieprzypadkowo największą popularnością cieszą się filmy ilustrujące losy konkretnych postaci uwikłanych w szereg trudnych sytuacji. W okresie dorastania wzrasta podatność na wzory medialne, bohaterowie telewizyjni, filmowi, a także ci obecni w internecie traktowani są często jako społecznie akceptowane przykłady. Z jednej strony, jak zauważa Katarzyna Olbrycht, „odwoływanie się do przykładów, podsuwanie czy wybieranie wzorów, liczenie się z autorytetami i szukanie mistrzów zakłada pozytywne spostrzeganie ludzi, jako ewentualnych przykładów, wzorów, autorytetów, mistrzów”¹³, z drugiej jednak „przewaga bohaterów negatywnych, którzy są dla mediów bardziej atrakcyjni, ciekawsi, przyciągający uwagę i budzący emocje odbiorców sprawia, że dla małego a potem młodego odbiorcy ocenianie postaw i zachowań staje się bardzo trudne”¹⁴.

Przykłady i wzory postaci filmowych mogą być zarówno pozytywne jak i negatywne, zaś autorytety i mistrzowie ambiwalentni – „źli policjanci” oraz „dobrzy złodzieje” należą już do kanonu bohaterów filmowych wielokrotnie wykorzystywanych w kinie. Częstą praktyką twórców filmowych jest przedstawianie czarnych charakterów w sposób wzbudzający sympatię u widzów. Mimo złych skłonności, dokonywania czynów nagannych moralnie i niezgodnych z prawem postaci te budzą sympatię, wręcz aprobatę przegradzającą się w swoiste „kibicowanie” oszustwu, rabunkowi, morderstwu, rzezi itp. Sympatię widzów zyskuje przede wszystkim uroda bohatera (aktora), a takie jego cechy jak uczuciowość, wrażliwość, odwaga, determinacja w osiągnięciu celu niwelują negatywną motywację jego działań. Tego typu przedstawienia bohaterów są charakterystyczne dla nurtu postmodernistycznego w kinie, związanego ze stanem współczesnej kultury, gdzie sztuka stała się wyrazem zwątpienia we wszystkie systemy wartości, a wyczerpanie, entropia, obsesyjne przywoływanie motywów śmierci i de-

¹² Ibidem, s. 142.

¹³ K. OLBRYCHT: *O roli przykładu, wzoru, autorytetu i mistrza w wychowaniu osobowym*. Toruń 2007, s. 18.

¹⁴ Ibidem, s. 67.

strukcji to charakterystyczne cechy współczesnych filmów¹⁵. Zło służy dobru, fascynuje i odpycha, jest konieczne i zbędne zarazem (zauważa Marek Haltof¹⁶), jest obecne we wszystkich tekstach kultury od mitów, przez baśnie, literaturę, sztuki plastyczne, teatr i kino, po współczesne przekazy medialne. Współczesne kino nie opiera się jednak wyłącznie na wydobywaniu negatywnych cech prezentowanych postaci, powstają również filmy wykorzystujące pozytywne wzorce osobowe, których bohaterowie – ryzykując życiem – dokonują czynów szczytnych, służących ratowaniu bądź naprawianiu świata.

Osobowość i charakter człowieka kształtuje przede wszystkim środowisko rodzinne, później społeczne i dopiero na końcu medialne. Jeżeli pewne negatywne zachowania czy skłonności zostaną przyjęte za pośrednictwem środowiska rodzinnego i/lub społecznego to również te obecne w filmach mogą wywrzeć niepożądane skutki. Współczesne kino, podobnie jak inne dziedziny kultury i sztuki, oferuje bardzo różnorodną propozycję etyczną, którą każdy według swego systemu wartości i wyznawanego światopoglądu ma prawo rozważyć, ale kino nie ma mocy wyłącznego i ostatecznego narzędzia kształtującego postawy moralne. Filmy fabularne, silnie oddziałujące na emocje, pomagają widzowi porządkować i wyjaśniać rzeczywistość, mogą również wspomagać kształtowanie postawy moralnej nawet wtedy, gdy pokazują zło.

Filmoteka Szkolna

W roku szkolnym 2008/2009 do polskich szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych trafiła FILMOTEKA SZKOLNA, której celem jest włączenie wiedzy o filmie do procesu edukacji szkolnej, wspólne przedsięwzięcie Polskiego Instytutu Sztuki Filmowej, Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Polskiego Wydawnictwa Audiowizualnego.

Założeniem tej niezwykle cennej inicjatywy jest uwzględnienie w programie szkolnym obok kształcenia literackiego, plastycznego i muzycznego również edukacji filmowej jako ważnego elementu kultury audiowizualnej.

Zainicjowany przez Polski Instytut Sztuki Filmowej projekt FILMOTEKA SZKOLNA wychodzi naprzeciw potrzebom i oczekiwaniom nauczycieli, którzy w swych działaniach dydaktycznych i wychowawczych traktują obecność sztuki i kultury filmowej jako istotny warunek kształtowania świadomości, wrażliwości i postaw swych uczniów w świecie ekspansywnej kultury audiowizualnej (kino, telewizja, wideo, DVD, Inter-

¹⁵ T. MICZKA: *Wielkie żarcie i POSTmodernizm. O grach intertekstualnych w kinie współczesnym*. Katowice 1992, s. 120.

¹⁶ M. HALTOF: *Kino łęków*. Kielce 1992, s. 35.

net. Idea audiowizualnej edukacji dzieci i młodzieży przez dziesięciolecia pojawiała się zarówno w dyskusjach pedagogicznych, jak i – w ograniczonym wymiarze – w programach przedmiotów lekcyjnych i zajęć pozalekcyjnych. Realizacja tej idei z wielu powodów okazywała się trudna, ale główną przyczyną była ograniczona dostępność samych filmów, mających być przedmiotem szkolnej refleksji interpretacyjnej. Dzięki rozwojowi audiowizualnych technik barierę tę pokonano; pozostały do rozwiązania problemy organizacyjne i finansowe¹⁷.

– pisała Przewodnicząca Zespołu Redakcyjnego Projektu FilMOTEKA Szkolna, wieloletnia propagatorka wprowadzenia do programów nauczania edukacji filmowej, Ewelina Nurczyńska-Fidelska.

Prawie 14 000 szkół w całej Polsce otrzymało pakiety płyt DVD zawierające ponad 50 filmów fabularnych, dokumentalnych i animowanych. Filmy dobre zostały do 26. – zaproponowanych przez specjalistów od danego przedmiotu – tematów lekcji i zajęć pozalekcyjnych (j. polski, historia, wiedza o sztuce, wiedza o społeczeństwie). Filmy te nie są ekranizacjami lektur ani zestawem najważniejszych osiągnięć polskiej kinematografii. To dzieła, które zdaniem filmoznawców, dobrze ilustrują – z punktu widzenia wiedzy o filmie – poszczególne tematy; przykładowo: „Obserwacje codzienności”, „Siła symbolu”, „Rozdroża historii”, „Metafory prawdy”, „Portret zbiorowości”, „Obrazy magiczne”, „Moralność kamery”, „Współczesne lęki”. Zestaw zawiera filmy tak znanych twórców jak Krzysztof Kieślowski, Andrzej Wajda, Marek Piwowski, Jan Jakub Koloski, Marcel Łoziński, Robert Gliński, Krzysztof Zanussi, Krzysztof Krauze. Każdy pakiet zawiera dwa lub trzy filmy – główny (najczęściej fabularny) i dopowiadający (dokumentalny, eksperymentalny, animowany). W pakiecie znalazły się także materiały wspomagające pracę nauczyciela i odbiór proponowanych filmów przez uczniów – wprowadzenie filmoznawcze prof. Tadeusza Lubelskiego, rekomendacja i subiektywny, artystyczny komentarz studentów PWSFTviT (krótkie filmy związane z omawianym tematem, w których wystąpili znani artyści i postacie życia publicznego, między innymi: Muniek Staszczuk, kabaret Mumio, zespół Lao Che, ks. Wojciech Drozdowicz, Andrzej Chyra, Karolina Gruszka, Agnieszka Grochowska), merytoryczna broszura przygotowana przez czołowych polskich filmoznawców oraz wyjściowe materiały i wskazania do samodzielnych działań internetowych. Projekt ma otwartą formułę, dającą nauczycielom różne możliwości wykonywania zadań edukacyjnych i wychowawczych, zarówno tych realizowanych w systemie lekcyjnym, jak i pozalekcyjnym (koła zainteresowań, DKF-y, spotkania okolicznościowe)¹⁸. Oprócz tego, na stronie internetowej projektu, można znaleźć: wywiady z reżyserami, recenzje, propozycje lektur uzupełniających i listę filmów, które warto dodatkowo obejrzeć.

¹⁷ Fragment listu E. FIDELSKIEJ-NURCZYŃSKIEJ, <http://www.filmotekaszkolna.pl> [dostęp: 04.05.2009].

¹⁸ Por. <http://www.filmotekaszkolna.pl/> [dostęp: 04.05.2009].

Mimo iż wspólna inicjatywa trzech instytucji umożliwiła pokonanie barier i trudności, jakie istniały do tej pory w dziedzinie edukacji filmowej, nauczyciele i uczniowie dostali gotowe materiały dydaktyczne, nasuwa się pytanie, czy będą chcieli i umieli z nich korzystać? Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego Bogdan Zdrojewski przekonywał:

Edukacja artystyczna młodego pokolenia jest jednym z najpoważniejszych zadań, jakie stoją przed Ministrem Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Mądrego i krytycznego odbioru sztuki trzeba uczyć, podobnie jak uczy się matematyki czy języka polskiego. Projekt FILMOTEKA SZKOLNA przez lata pozostawał w sferze marzeń, chociaż konieczność wprowadzenia do szkół wychowania filmowego, jako autonomicznego przedmiotu, dostrzegało wielu wybitnych teoretyków kultury. Teraz to marzenie zaczyna się spełniać¹⁹. Natomiast w dołączonym do pakietu liście Agnieszki Odorowicz, Dyrektora Polskiego Instytutu Sztuki Filmowej czytamy: „Istota programu polega na wyposażeniu wszystkich gimnazjów i liceów w Polsce oraz wybranych zagranicznych placówek edukacyjnych w pakiet FILMOTEKA SZKOLNA. Ponadto PISF prowadzić będzie portal internetowy i forum Szkolny Klub Filmowy. Godny podkreślenia jest oryginalny i nowatorski pomysł na zawartość FILMOTEKI SZKOLNEJ, autorstwa Rady Programowej i Zespołu Redakcyjnego, w skład których weszli znakomici pracownicy najważniejszych ośrodków akademickich w Polsce. Pakiet filmów, a także strona internetowa pomogą wprowadzać elementy edukacji filmowej do programów lekcji i zajęć pozalekcyjnych, przygotowujących uczniów do obcowania z dziełem filmowym, uczących krytycznego odbioru sztuki filmowej, rozwijających własną aktywność twórczą uczniów²⁰.”

FILMOTEKA SZKOLNA jest projektem ambitnym również ze względu na dobór treści; można mieć obawy (miejmy nadzieję, że niesłuszne) o zbyt wielką trudność tematyki podejmowanej w proponowanych filmach. Obniżający się poziom kształcenia w polskich szkołach, wynikający między innymi z nieudanej reformy szkolnictwa, przyczynia się do spadku wiedzy ogólnej uczniów szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych, którzy – przygotowywani przez szkołę głównie do rozwiązywania testów, kończących poszczególne etapy nauczania – coraz gorzej radzą sobie z rozumieniem i interpretacją tekstów kultury. Trzeba pamiętać również, że dziecko, które zaczyna chodzić do szkoły, ma elementarne kompetencje językowe (zna jedynie język ojczysty), ale posiada bardzo/stosunkowo słabe kompetencje ikoniczne. Nabywanie tych ostatnich jest bliższe opanowywaniu języka obcego, aniżeli uczeniu się języka ojczystego, stąd wynika konieczność edukacji w zakresie recepcji obrazów filmowych. Przeszkodą w realizacji projektu może być również niechęć nauczycieli do podejmowania kształcenia w zakresie recepcji i estetyki filmu oraz mediów audiowizualnych, która spowodowana jest wieloma różnymi czynnikami, przede wszystkim brakiem przygotowania, przeładowanymi programami nauczania (i wynikającymi z tego ograniczeniami czasowymi); wynika również ze swoistego przeciwstawie-

¹⁹ Fragment listu B. ZDROJEWSKIEGO, <http://www.filmotekaszkolna.pl> [dostęp: 04.05.2009].

²⁰ Fragment listu A. ODOROWICZ, <http://www.filmotekaszkolna.pl> [dostęp: 04.05.2009].

nia wartości kultury szkolnej wartościom kultury upowszechnianej przez kino czy media. Trzeba przekonać nauczycieli, że film i inne media można „oswoić” oraz że mogą, umiejętnie wykorzystane, stać się nośnikiem nie gorszych (niż „szkolne”) wartości²¹.

Pozostaje mieć nadzieję, że starannie przygotowana i wydana FILMOTEKA SZKOLNA nie pokryje się kurzem bibliotek szkolnych i znajdują się pedagodzy zainteresowani zagadnieniami związanymi z estetyką i recepcją sztuki filmowej oraz historią polskiej kinematografii, pragnący skorzystać z ciekawej i pożytecznej propozycji edukacyjnej. Aby ułatwić pedagogom zadanie, programowi towarzyszą szkolenia i kursy dla nauczycieli oraz warsztaty dla uczniów organizowane przez Warszawską Szkołę Filmową we współpracy z Polskim Instytutem Sztuki Filmowej oraz Centrum Edukacji Obywatelskiej. Nauczyciele dowiedzą się na nich, jak prowadzić lekcje z wykorzystaniem filmów, scenariuszy zajęć i innych materiałów dostępnych na stronie www.filmotekaszkolna.pl, natomiast uczniowie nauczą się, jak pisać recenzje filmowe i prowadzić debaty szkolne na poruszane w filmach tematy²².

Zakończenie

W natłoku audiowizualnych doświadczeń estetycznych koniecznością jest wprowadzenie porządku, ustalenie reguł pomocnych w oswojeniu ruchomych obrazów. Nieustannie zatem trzeba poszukiwać metod i narzędzi dydaktycznych, które będą w tym działaniu użyteczne i pomogą odbiorcom nie tylko w rozumieniu filmu i innych mediów audiowizualnych, ale również w kształtowaniu własnej kultury estetycznej, bo: „Jednym z celów estetyki jest pogłębianie kultury estetycznej, polegającej z jednej strony na bezpośrednim, żywym zaangażowaniu w odbiór sztuki, autentycznych reakcjach na piękno znajduwane zarówno w przyrodzie, jak i w bezpośrednim otoczeniu”²³. Nie sposób nie zgodzić się również z opinią Eweliny Nurczyńskiej-Fidelskiej, która w kontekście edukacji medialnej pisała:

Jeśli nawet uznamy, że głównym elementem kultury współczesnej są media audiowizualne, trudno pogodzić się z tym, że kształcenie medialne pozbawiono elementów wiedzy estetycznej i estetycznego przeżycia, jakiegokolwiek próby kształtowania świadomości kontekstów kultury, tak w procesie dziejowym, jak i w tym, co jest współczesnością²⁴.

²¹ Por. L. PORCHER: *Kształcenie równoległe*. Warszawa 1987, s. 147.

²² <http://www.ceo.org.pl/portal> [dostęp: 04.05.2009].

²³ M. GOŁASZEWSKA: *Zarys estetyki*. Warszawa 1984, s. 7.

²⁴ E. NURCZYŃSKA-FIDELSKA: *Kultura i media...*, s. 11.

Edukacja filmowa ma szanse uzupełnić braki w wychowaniu estetycznym młodego pokolenia. Film – jako popularny i łatwo dostępny tekst kultury – może służyć nie tylko rozrywce, ale stanowić także interesujący materiał dydaktyczny, umożliwiający kontakt z kulturą artystyczną, pozwalający zarówno na kształcenie recepcji filmowej, jak i krytycznego odbioru sztuki, oraz jej kontekstualizację.

Ewelina Konieczna

School and Film. A Sketch About Film Education

Summary

The article focuses on the issue of the tasks of film education, the educational role of film and school film library. Film education has a chance to complete the gaps in aesthetic education of the younger generation, since film, being a popular and easily accessible culture text, may serve not only as entertainment, but also as an interesting didactic material, enabling contact with artistic culture, allowing for teaching both film reception, and critical response to art and its contextualization.

Key words: film, film education, the role of film, school film library

Ewelina Konieczna

Schule und Film. Eine Abhandlung über Filmbildung

Zusammenfassung

In der Abhandlung erörtert die Verfasserin die Aufgaben der Filmbildung, erzieherische Rolle der Filmkunst und der Schulfilmothek. Die Filmbildung hat die Chance, die Lücken in ästhetischer Ausbildung der jungen Generation zu ergänzen, denn der Film als ein populärer und leicht zugänglicher Kulturtext kann nicht nur der Unterhaltung dienen, sondern auch einen interessanten didaktischen Stoff darstellen. Der Film ermöglicht den Kontakt mit künstlerischer Kultur und erlaubt, die Filmrezeption zu bilden, die Kunst kritisch zu beurteilen und zu kontextualisieren.

Schlüsselwörter: Film, Filmbildung, Rolle des Films, Schulfilmothek